

ИНДИКАТОР НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ В БЪЛГАРИЯ

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Министерство на финансите

Дирекция „Икономическа и финансова политика“

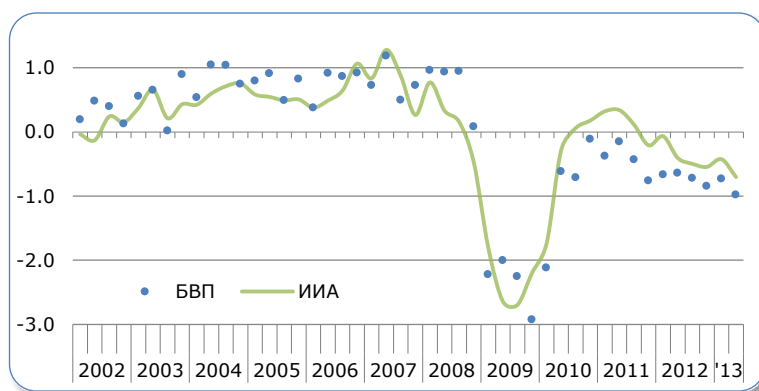
— Основни акценти

- През второто тримесечие на 2013 г. развитието на ИИА се влоши в сравнение с предходните три месеца, което бе обусловено от негативните процеси във външната среда, както и от по-слабата вътрешна икономическа активност.
- Влошаването на икономическата активност през разглеждания период се дължеше на понижението на цикличния компонент. Същевременно, дългосрочният компонент запази отрицателната си стойност и бе определящ за негативния ИИА. Текущите нива на дългосрочния компонент ограничават потенциала за нарастване на икономиката и общата икономическа активност.
- Низходящата динамика на приходите от ДДС имаше водещ принос за спада на ИИА през второто тримесечие на 2013 г. Наблюдаваното развитие бе резултат от намалените постъпления от внос от трети страни, в съответствие с понижените цени на петрола.
- Неблагоприятното развитие на външната среда имаше съществено негативно влияние върху ИИА по линия на експортно-ориентираните дейности в сектор индустрия. Активността там се понижи, както поради потиснатото външно търсене, така и в резултат от по-ниските цени на неенергийните суровини.
- Показателите от финансовия сектор се характеризираха с благоприятна динамика, в т.ч. намаление на лихвения процент по дългосрочни кредити в лева и повишение на паричния агрегат М1, но техният принос не бе достатъчен, за да повлияе съществено върху посоката на развитие на ИИА.
- Подобрене се наблюдаваше и по-отношение на оценките на предприемачите за бизнес климата в страната, главно по линия на сектора на услугите, в т.ч. търговия на дребно. През второто тримесечие на 2013 г. оборотът в търговията на дребно отчете растеж за първи път от средата на 2011 г. Все пак, показателите, свързани с развитието на дейността в търговията на дребно и строителството имаха най-слаб принос за динамиката на ИИА. ▼

— Индикатор на икономическата активност в България през второто тримесечие на 2013 г.

Индикаторът на икономическата активност (ИИА)¹ има за цел да представи в обобщен вид текущото състояние на българската икономика, както и да оцени динамиката на дългосрочния и цикличния ѝ компонент. Той е конструиран чрез динамичен факторен модел и е съставен от петнадесет макроикономически променливи, измерващи промените както във вътрешната, така и във външната икономическа среда.² Брутният вътрешен продукт (БВП) е друг обобщаващ индикатор за икономическата активност в страната, като динамиката на ИИА и на БВП имат сходен характер през повечето периоди на наблюдение. Въпреки това е възможно в отделни периоди да се наблюдават различия, както по отношение на техния магнитуд, така и по отношение на посоката на изменение на двата индикатора.

През второто тримесечие на 2013 г. ИИА се влоши в сравнение с предходните три месеца. Стойността на съвкупния показател за икономическата активност в страната достигна най-ниското си ниво от средата на 2010 г. насам, след като през предходните три месеца отбеляза подобрене, макар и оставайки на негативна територия. Динамиката на ИИА през настоящото тримесечие бе съпоставима с тази на реалния БВП, както като посока, така и като степен на изменение (Фиг. 1).

Фиг. 1:
ИИА и реален
растеж на БВП³

Източник: МФ

- 1 Повече информация за методологията на конструирания ИИА вижте в приложението „Същност и методология на съставяне на Индикатора на икономическа активност“.
- 2 Променливите, включени в ИИА, са следните, като част от тях са взети с лаг от един период назад (представен в скоби): БВП (0), индекс на промишлено производство (0), индекс на строителна продукция (0), индекс на оборота в търговията на дребно (0), общ бизнес климат (-1), осигуреност на промишленото производство с поръчки (-1), очаквания за заетостта в промишлеността (-1), очаквания за цените в промишлеността (-1), натоварване на производствените мощности (0), паричен агрегат M1 (0), лихвен процент по дългосрочни кредити в лева (-1), приходи от ДДС (0), индекс на цената на петрола (-1), индекс на международните цени на неенергийните стоки (-1), БВП на ЕС-27 (-1).
- 3 С цел постигане на сравнимост, данните за БВП са нормирани, като от стойността на показателя е извадена неговата средна и полученият резултат е разделен на стандартното отклонение.

Влошаването на ИИА бе обусловено от негативните процеси във външната среда, както и от по-слабата вътрешна икономическа активност. Продължаващата рецесия в страните от ЕС 27⁴ се отрази негативно върху производствената активност в страната, посредством по-слабо натоварване на производствените мощности и спад в обема на произведената продукция. Пониженото търсене доведе до формирането на негативни очаквания относно динамиката на продажните цени в промишлеността, а песимистичните очаквания за развитието на заетостта не бяха преодолени. Цените на основните енергийни и неенергийни суровини търгувани на международните пазари продължиха да се понижават и също имаха отрицателен принос за вътрешната стопанска активност. Същевременно, приходите от ДДС отбелязаха намаление и имаха най-голямо влияние за понижението на ИИА през разглеждания период. Част от съставните на ИИА променливи, отразяващи състоянието на вътрешната икономическа среда се подобриха, като повишението в търговията на дребно, след продължителен период на намаление от почти две години. С положително развитие се характеризираха и показателите от финансовия сектор, като паричният агрегат М1 се увеличи, а лихвеният процент по дългосрочни кредити в лева продължи тенденцията на намаление, но това не беше достатъчно за преодоляване на общия спад.

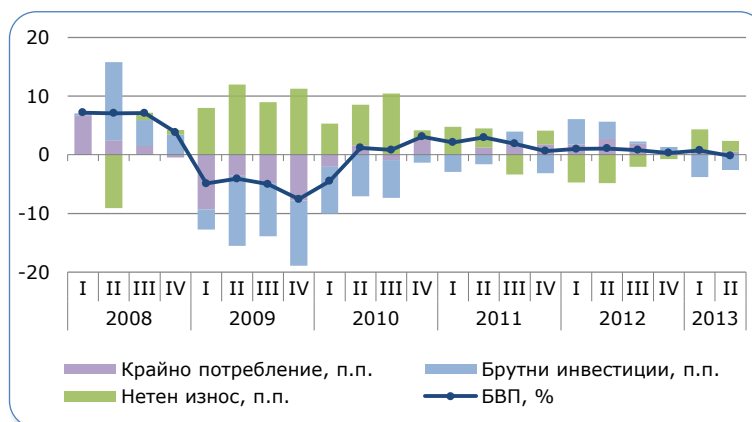
В съответствие с динамиката на ИИА, през второто тримесечие на 2013 г. реалният растеж на БВП⁵ отбеляза намаление от 0.2%, с отрицателен принос от страна на вътрешното търсене. Брутното капиталобразуване се сви за второ поредно тримесечие, като за разлика от предходните три месеца инвестициите в основен капитал също намаляха. Крайното потребление запази темпа си на нарастване от първото тримесечие на годината, което се дължеше на увеличеното правителствено потребление, докато разходите на домакинствата се понижиха на годишна база. Потиснатото външно търсене намери отражение в по-нисък темп на нарастване на износа на стоки и услуги, а слабото вътрешно търсене ограничи скоростта на повишаване на вноса. В резултат, положителният принос на нетния износ към икономическия растеж през второто тримесечие се сви. От страна на предлагането, по-висок реален растеж на добавената стойност бе реализиран основно в селското стопанство и в значително по-малка степен в услугите, докато в индустрията обемът на новосъздадения доход бе по-малък спрямо година по-рано.

4 Следва да се обърне внимание, че БВП на ЕС 27 се разглежда с лаг от 1 период назад.

5 Реалният БВП е по сезонно неизгладени данни. Този показател се използва при конструирането на ИИА, като подобно на останалите променливи, включени в ИИА, се изчиства от влиянието на сезонни и специфични колебания.

Фиг. 2:
Приноси към растежа на
БВП по компоненти на
търсенето,
на годишна база

Източник: НСИ, МФ

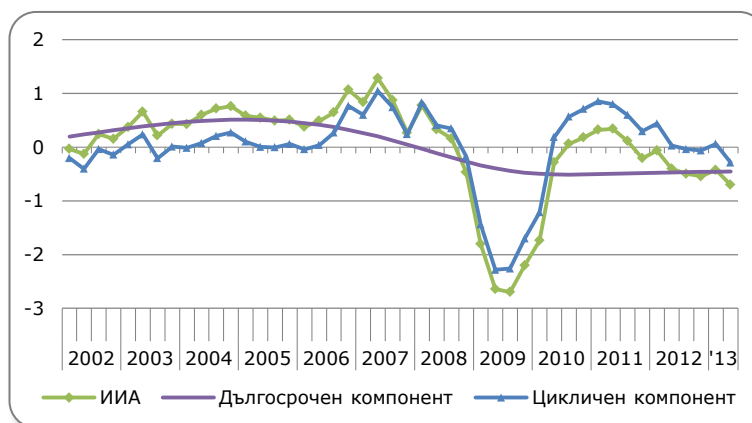

Понижението на цикличния компонент на ИИА обуслови влошаването на индикатора през второто тримесечие на 2013 г.

След като през първите три месеца на годината цикличният компонент на ИИА се увеличи и премина на положителна територия, при това на ниво, съпоставимо със стойностите от 2005 – първата половина на 2006 г. или непосредствено преди икономическото прегряване, през второто тримесечие на 2013 г. той отново намаля. Същевременно, дългосрочният компонент запази отрицателната си стойност, което бе определящо за общия ИИА. Наблюдаваното от началото на 2011 г. насам подобрене в динамиката на дългосрочния компонент успя да сведе нивото му до това, наблюдавано в средата на 2009 г., но все още ниските му стойности свидетелстват за понижен потенциал за нарастване на икономиката и ограничават икономическата активност в страната.

Фиг. 3:
ИИА по компоненти

Източник: МФ

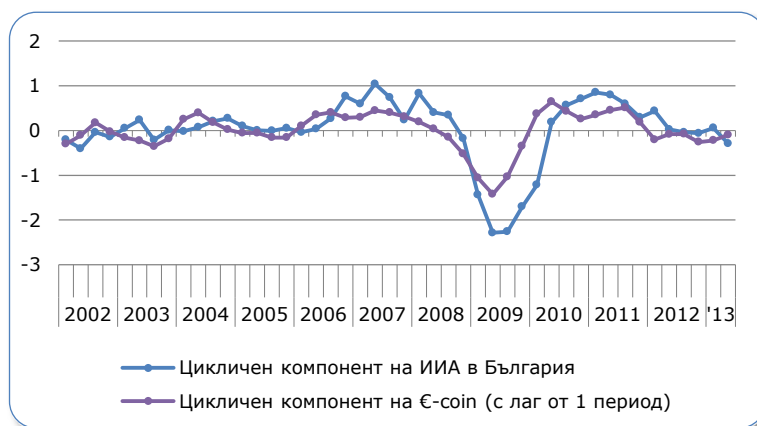

— Степен на синхронизираност на българския бизнес цикъл с този на еврозоната

Цикличното развитие на българската икономика е в голяма степен синхронизирано с бизнес цикъла в еврозоната. Оценките на цикличните колебания в икономическата активност на еврозоната⁶ и България показваха, че промените във външната конюнктура се отразяват най-силно върху българската икономика със закъснение между едно и две тримесечия. Освен това, отклоненията на бизнес цикъла у нас от дългосрочната средна са по-големи в сравнение с цикъла в еврозоната, което е свързано с високата зависимост на българския бизнес цикъл от външната среда.

Фиг. 4:
Оценени циклични колебания в еврозоната и България

Източник:CEPR,МФ

От края на миналата година цикличната позиция на икономиката на еврозоната започна тенденция на подобрене, в голяма степен обусловена от по-малко песимистичните оценки на бизнеса и домакинствата относно бизнес средата. До края на второто тримесечие обаче, както и през повечето месеци на третото тримесечие, цикличният компонент на съставния за еврозоната индикатор остана на отрицателна територия. Едва през септември, за първи път през последните две години показателят достигна близка до нула стой-

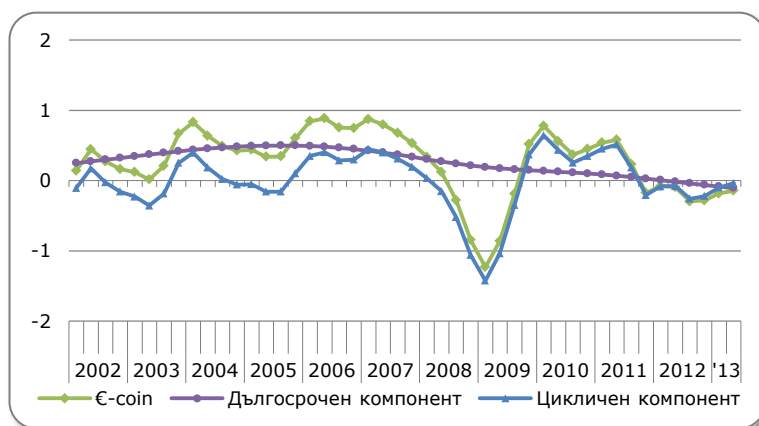
⁶ Данни и подробни обяснения за методологията на съставяне на индикатора на бизнес цикъла за еврозоната, „Eurocoin“ са достъпни на <http://eurocoin.cepr.org>. Тъй като този индикатор е месечен, данните за него са осреднени, за да може да се сравнява с ИИА, който е с тримесечна честота. Също така, индикаторът „Eurocoin“ изключва само краткосрочните (сезонните) колебания в икономическата активност в еврозоната и за да бъде съпоставим с ИИА беше необходимо да бъде премахнат дългосрочният тренд във времевия ред с филтър на Ходрик и Прескот.

ност. Това развитие се очаква да даде положителен тласък и на българския бизнес цикъл през следващите тримесечия.

Сравненията между стойностите на двата индикатора за България и еврозоната показват различие в структурата на общия показател. През последните тримесечия отрицателната стойност на индикатора за еврозоната се обуславя равномерно от нивата на цикличния и дългосрочния компонент. За разлика от състоянието в еврозоната, отрицателната стойност на ИИА в България се дължи в много по-голяма степен на дългосрочния компонент, отколкото на цикличния такъв. За България дългосрочният компонент на ИИА намалява съществено от кризата насам, докато в еврозоната той остава на положителна територия за същия период и отбелязва намаление едва от края на 2012 г. насам. Това показва, че българската икономика значително е намалила потенциала си за растеж и независимо, че реагира в по-голяма степен на цикличните колебания в еврозоната, ниските нива на дългосрочния компонент ще ограничават икономическото възстановяване.

Фиг.5:
Индикатор за бизнес активността в еврозоната €-coin по компоненти

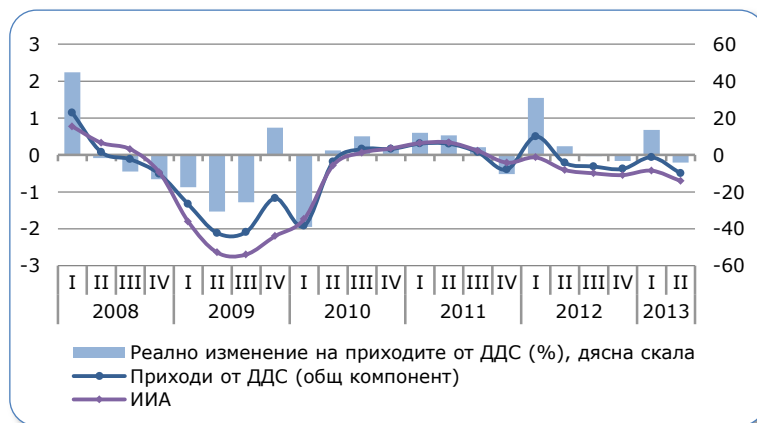
Източник:CEPR,МФ

— Фактори, оказващи влияние върху динамиката на ИИА през второто тримесечие на 2013 г.

През второто тримесечие на 2013 г. всички компоненти на съставния индикатор ИИА се характеризираха с отрицателен принос. Неблагоприятното развитие на външната среда намери най-съществено отражение върху приходите от ДДС в страната и експортно-ориентирани дейности от сектор индустрия, които са изложени на пряко въздействие на промените във външното търсене.

Най-голям принос към понижението на ИИА през разглеждания период имаше низходящата динамика на приходите от ДДС. Показателят се понижи с 3.2 и 4.2% в номинално и реално изражение, отчитайки съществено влошаване спрямо предходното тримесечие⁷.

Фиг. 6:
Динамика на ИИА и приходи от ДДС

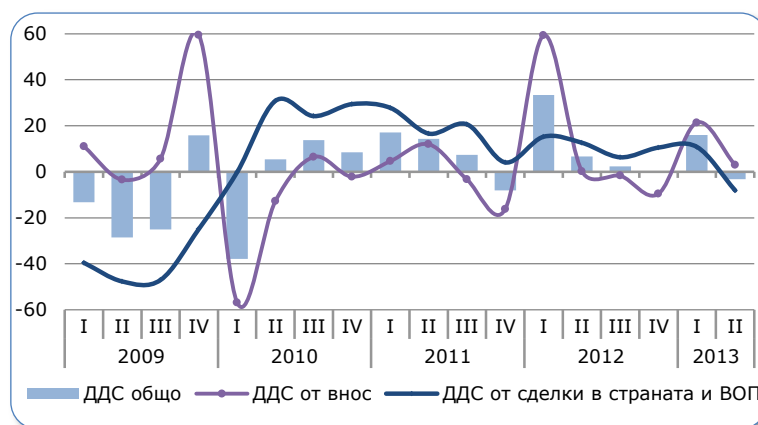
Източник: МФ

Динамиката на приходите от ДДС по компоненти показва, че текущото им развитие бе в по-голяма степен повлияно от намалените постъпления от внос. През второто тримесечие на 2013 г. те се понижиха номинално с 8.1% и реално със 7.0% на годишна база. Структурата на вноса по групи стоки към трети страни през разглеждания период свидетелства за значителен спад на вноса на минерални горива, масла и подобни продукти, който традиционно се характеризира с водещо влияние и дял, възлизащ на 23.5% от общия внос към страните извън ЕС-27. През второто тримесечие на 2013 г.

⁷ Дефлирани с ХИПЦ.

динамиката на показателя в разглежданата група отчете спад от 9.4% в номинално изражение, в резултат от по-ниските цени на вноса, в т.ч цените на петрола, които се характеризираха с низходяща динамика от средата на 2012 г. За разлика от постъпленията от внос, изменението на приходите от сделки в страната и ВОП остана положително, въпреки че те забавиха съществено темпа си на растеж до 3.0% спрямо 21.4% през предходното тримесечие. Към края на месец юни приходите от ДДС достигнаха 46.2% от заложените в бюджета разчети за годината, като изпълнението при постъпленията от сделки в страната и ВОП достигна 48.5%.

Фиг.7:
Динамика на ИИА и
промишлено производство

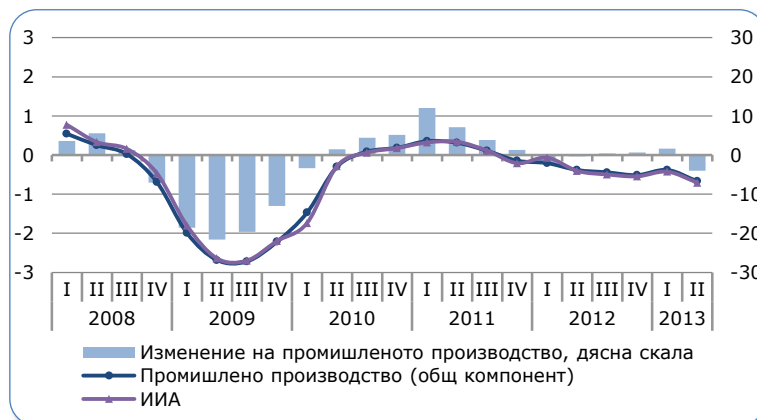

Източник: МФ

Потиснатото външно търсене имаше негативно отражение и по линия на експортно-ориентираните дейности в рамките на сектор индустрия. Понижението на производствените мощности през второто тримесечие на 2013 г. бе в съответствие с негативната динамика на промишленото производство. Индексът на промишленото производство регистрира спад от 4.0% на годишна база, с водещо влияние от страна на производство на основни метали и метални изделия, производство и преразпределение на електрическа и топлинна енергия и доставяне на води. Прави впечатление, че през разглеждания период успоредно с по-ниския оборот от външния пазар, оборотът за вътрешния пазар също се понижи съществено.

С влошена динамика се характеризираха и очакванията за цените и заетостта в промишлеността. Изменението на неенергийните суровини остана отрицателно, макар и с по-бавен годишен спад спрямо предходното тримесечие, и продължи да оказва задържащо влияние върху динамиката на ИИА през вторите три месеца на 2013 г.

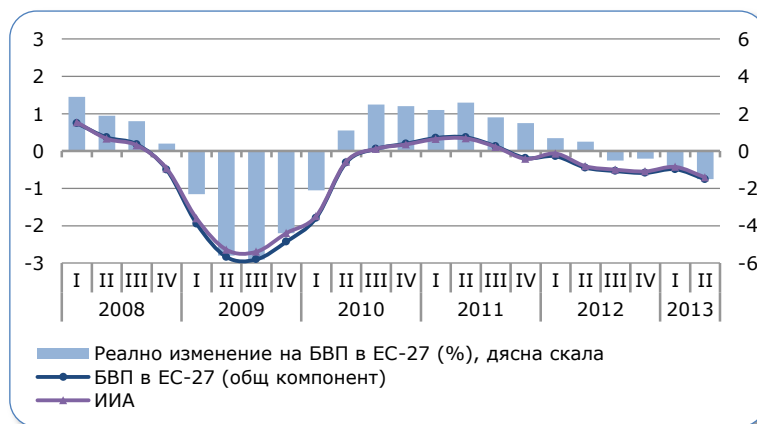
Фиг. 8:
Динамика на ИИА и промишлено производство)

Източник: МФ

Промените в европейската икономика намират най-силно отражение върху българския икономически цикъл с период на закъснение от едно тримесечие. От тази гледна точка, низходящото развитие на ИИА през второто тримесечие на 2013 г. до голяма степен отразяваше отчетения ускорен темп на намаление от 1.5% на реалния БВП в ЕС-27 през първите три месеца на настоящата година. Имайки предвид изследваната зависимост и факта, че през текущия период спадът на европейската икономика се ограничи до 0.2%, може да се предположи, че негативното влияние на външната среда ще отслабне и няма да има ограничаващ ефект върху активността в страната и през третото тримесечие на 2013 г.

Фиг. 9:
Динамика на ИИА и реален растеж на БВП в ЕС-27

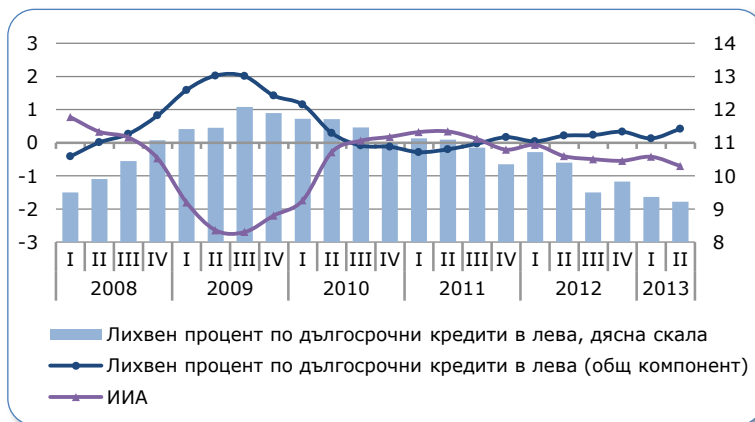
Източник: МФ

Показателите от финансовия сектор се характеризираха с благоприятно развитие, но подобрението в тяхната динамика не бе достатъчно, за да повлияе върху низходящата посока на развитие на ИИА. Лихвеният процент по дългосрочните кредити в лева, включен в ИИА с лаг от един период назад се

понижи до 9.2%, а паричният агрегат М1 ускори реалния си темп на растеж до 15.7% през второто тримесечие на 2013 г. Главен принос имаше повишената кредитна активност на предприятията от нефинансовия сектор, докато влиянието на потребителското и ипотечно кредитиране бе с по-ограничен обхват.

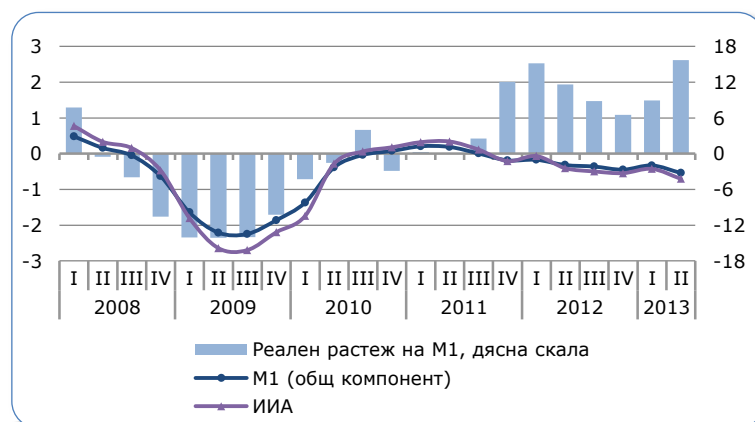
Фиг. 10:
Динамика на ИИА и лихви по дългосрочни кредити в лева

Източник: МФ

Фиг. 11:
Динамика на ИИА и М1

Източник: МФ

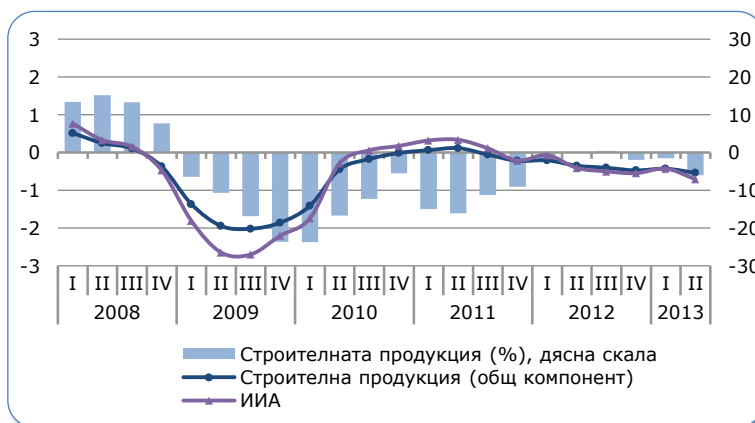

Показателите, отразяващи икономическата активност в строителството и търговията на дребно, имаха най-слабо влияние върху динамиката на ИИА през второто тримесечие на 2013 г. Индексът на строителна продукция отчете спад от 6.0% на годишна база, докато оборотът в търговията на дребно се характеризираше с положителна динамика, отчитайки растеж на 1.5% за първи път от средата на 2011 г. Възходящото развитие в търговията на дребно бе в съответствие с подобрените оценки на предприемачите относно бизнес климата в страната. Делът на предприемачите, които са определили си-

туацията в страната като по-благоприятна, не само по отношение на текущото развитие, но и от гл.т. на очаквания, се е повишил с 2.3 пр.п през първото тримесечие на годината като тази тенденция бе преди всичко характерна за сектор услуги, в т.ч. търговия, за разлика от строителството и промишлеността.

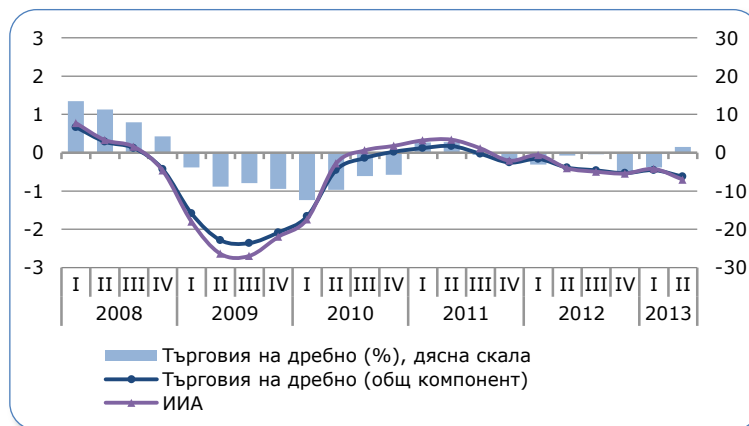
Фиг. 12:
Динамика на ИИА и индекс на строителна продукция

Източник: МФ

Фиг. 13:
Динамика на ИИА и оборот в търговията на дребно

Източник: МФ

— Същност и методология на съставяне на индикатора на икономическата активност

Индикаторът на икономическа активност (ИИА) е създаден в опит да се направи по-пълна оценка на текущото развитие на българската икономика.

Като съставен индикатор, ИИА има редица предимства:

- Ако данните за променливите, от които е съставен ИИА, се ревизират, промяната на съставния индикатор е значително по-малка като размер от ревизията, направена в данните за БВП.
- Динамиката на БВП понякога се влияе от специфични за икономическите сектори фактори, които често са дискретни или временни по характер и затова не би следвало да се интерпретират като фактори, засягащи общата икономическа ситуация.

Разлагането на всеки времеви ред на общ и специфичен компонент позволява да се елиминира въздействието на временните и специфичните фактори, както и да се правят корекции за възможни грешки в измерването на дадена променлива.

ИИА е изчислен въз основа на динамичен факторен модел, приложен към набор от данни по тримесечия за 67 макроикономически времеви реда за бизнес ситуацията както в България, така и в международен аспект. Впоследствие броят на променливите, съставляващи индикатора, е намален на 15, като всяка променлива се използва с реалното ѝ изменение спрямо съответното тримесечие на предходната година. Променливите, съставляващи ИИА, са взети в текущия период или с лаг от един период, както следва (лагът е представен в скоби): БВП (0), индекс на промишлено производство (0), индекс на строителна продукция (0), индекс на оборота в търговията на дребно (0), общ бизнес климат (-1), осигуреност на промишленото производство с поръчки (-1), очаквания за заетостта в промишлеността (-1), очаквания за цените в промишлеността (-1), средна натовареност на производствените мощности (0), паричен агрегат М1 (0), лихвен процент по дългосрочни кредити в лева (-1), приходи от ДДС (0), индекс на цената на петрола (-1), индекс на международните цени на неенергийните суровини (-1) и БВП на ЕС-27 (-1).

Оценката на цикличния компонент на ИИА е направена, като са елиминирани:

- Дългосрочният компонент, като е използван филтърът на Ходрик-Прескот. Въпреки че разглежданият филтър е бил предмет на много дискусии, той все пак остава най-широко използваната техника за премахване на тренда в икономическите редове;
- Краткосрочният компонент, отчитащ колебания в рамките на една година и изчислен въз основа на плъзгаща се средна с прозорец от 4 периода. ▲